SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

PL. ÚS 7/05-21

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí pléna 31. marca 2005 predbežne prerokoval návrh generálneho prokurátora Slovenskej republiky na začatie konania o súlade § 4 ods. 4, § 11 a § 12 písm. d) zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavenia cirkví a náboženských spoločností v znení zákona č. 394/2000 Z. z. s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 24 ods. 1, 2, 3 a 4 Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 9 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a o súlade § 2 zákona Slovenskej národnej rady č. 192/1992 Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 24 ods. 1, 2, 3 a 4 Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 9 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a takto

r o z h o d o l :

Návrh generálneho prokurátora Slovenskej republiky na začatie konania o súlade § 4 ods. 4, § 11 a § 12 písm. d) zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavenia cirkví a náboženských spoločností v znení zákona č. 394/2000 Z. z. s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 24 ods. 1, 2, 3 a 4 Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 9 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a o súlade § 2 zákona Slovenskej národnej rady č. 192/1992 Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 24 ods. 1, 2, 3 a 4 Ústavy Slovenskej republiky a s čl. 9 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd p r i j í m a na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 6. júla 2004 doručený návrh generálneho prokurátora Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovateľ“) na začatie konania o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a § 37 až 41 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov, v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“).

Navrhovateľ na základe argumentácie bližšie uvedenej v odôvodnení návrhu ústavnému súdu navrhol, aby na verejnom pojednávaní vydal nález, ktorým vysloví nesúlad (vo výroku tohto uznesenia označených) ustanovení zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení zákona č. 394/2000 Z. z. (ďalej len „zákon o slobode náboženskej viery“) a zákona Slovenskej národnej rady č. 192/1992 Zb. o registrácii cirkví a náboženských spoločností (ďalej len „zákon o registrácii cirkví“) s čl. 1 ods. 1, čl. 12 ods. 1 a 2 a čl. 24 ods. 1, 2, 3 a 4 ústavy a s čl. 9 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).

Podľa navrhovateľa napadnuté ustanovenia zákona o slobode náboženskej viery a zákona o registrácii cirkví sú v rozpore s označenými článkami ústavy, pričom poukazuje najmä na to, že:

«Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania predstavuje jeden z pilierov demokratickej spoločnosti, ktorý zabezpečením jej pluralizmu, tvorí základ ochrany osobnosti. Úlohou štátu je poskytovať túto ochranu a zdržať sa vlastných zásahov do slobody myslenia, svedomia a náboženského vyznania. Zároveň je povinnosťou štátu zachovať si vlastnú nezávislosť na akejkoľvek výlučnej ideológii alebo náboženstve.

Citované články ústavy a dohovoru preto chránia integritu veriacich a ich spôsob videnia života, ale rovnaký význam majú aj pre osoby bez náboženského vyznania.

Obsahom práva na slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery je vytváranie priestoru pre vlastné videnie sveta, ktorý človeka obklopuje a podmieňuje jeho správanie. Súčasne však predstavuje zákaz spájania akýchkoľvek výhod alebo nevýhod s konaním, ktoré by vychádzalo zo svedomia človeka, resp. vylučuje možnosť zdôvodniť porušenie alebo nerešpektovanie všeobecne platných pravidiel správania sa svojím svedomím či presvedčením. Podstatný význam má v tomto smere vytvorenie takého systému pravidiel, ktorý by efektívne chránil človeka pred vplyvom zo strany politických strán, náboženských spoločností, občianskych združení, spolkov a pod., ktoré by ho mohli nútiť vyznávať určitú ideológiu a tým ovplyvňovať a podriaďovať jeho správania.

Vo vzťahu k slobode náboženského vyznania a viery sú preto v tejto súvislosti nanajvýš dôležité nielen vzťahy v rámci jednotlivých cirkví, ale najmä vzťah štátu voči cirkvám.

V podmienkach existujúcich v Slovenskej republike je uplatňovanie náboženskej slobody upravené okrem dohovoru a ústavy, zákonom č. 308/1991 Zb. a zákonom č. 192/1992 Zb. Tento v ustanovení § 4 ods. 1 definuje pojem cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, pod ktorými rozumie dobrovoľné združenie osôb rovnakej náboženskej viery v organizácii utvorenej podľa príslušnosti k náboženskej viere na základe vnútorných predpisov v príslušnej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti.

Napriek tomu, že štát v ustanovení § 4 ods. 2 zákona č. 308/1991 Zb. deklaruje rovnosť postavenia všetkých cirkví a náboženských spoločností pred zákonom, ako právnické osoby podľa tohto zákona uznáva len tie cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré sú registrované (§ 4 ods. 3 a 4 zákona č. 308/1991 Zb.). A contrario, neregistrované cirkvi a náboženské spoločnosti štát neuznáva, nie sú právnickými osobami podľa uvedeného zákona, a teda pre zákonom nemajú rovnaké postavenie.

Podstatným momentom pre vznik cirkvi alebo náboženskej spoločnosti je ich registrácia. Na jej základe, t. j. na základe súhlasu štátu vyjadreného zákonom stanoveným postupom, nadobúdajú právnu subjektivitu, čo ich súčasne oprávňuje vyvíjať činnosť obsiahnutú v ustanoveniach § 5 až § 9 zákona č. 308/1991 Zb.

Postup orgánu verejnej správy pri registrácii (ďalej len „registrujúceho orgánu“) je upravený v ustanoveniach § 10 až § 21 zákona č. 308/1991 Zb. Vyplýva z nich, že registrujúci orgán začne konanie na základe kvalifikovaného návrhu podaného prípravným orgánom cirkvi alebo náboženskej spoločnosti s pripojenými predpísanými prílohami.

Zásadnou podmienkou pre podanie návrhu však je zákonom uložená povinnosť spočívajúca v preukázaní určitého počtu plnoletých osôb, ktoré sa k nej hlásia. (§ 11 zákona č. 308/1991 Zb.). Konkrétny počet stanovuje § 2 zákona č. 192/1992 Zb., podľa ktorého cirkev alebo náboženská spoločnosť môžu podať návrh na registráciu len vtedy, ak preukážu, že sa k nim hlási najmenej dvadsať tisíc plnoletých osôb, ktoré majú trvalý pobyt na území Slovenskej republiky.

Prípravný výbor cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, ktorý túto zákonnú podmienku nesplní, návrh na registráciu podať nemôže. V dôsledku toho takíto veriaci nemôžu verejne pod menom cirkvi alebo náboženskej spoločnosti vystupovať, nemôžu nadobúdať a vlastniť hnuteľný a nehnuteľný majetok, mať iné majetkové práva, nemajú právo vyučovať náboženstvo, ktoré vyznávajú ani právo vyučovať a vychovávať svojich duchovných a laických pracovníkov vo vlastných školách a iných zariadeniach. Nemôžu sa teda v plnom rozsahu podieľať na živote cirkvi alebo náboženskej spoločnosti ani realizovať jej poslanie.

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že v zmysle § 22 ods. 1 zákona č. 308/1991 Zb. cirkvi a náboženské spoločnosti, ktoré ku dňu účinnosti tohto zákona, t. j. k 1. septembru 1991, vyvíjali svoju činnosť zo zákona alebo na základe štátneho súhlasu, sa považujú za registrované podľa tohto zákona. Ich zoznam je uvedený v prílohe zákona a tvorí ho pätnásť cirkví a náboženských spoločností. Z toho podľa vyjadrenia Ministerstva kultúry Slovenskej republiky z 12. septembra 2003 pod sp. zn. MK-4398/20003-320, desať cirkví nedosahuje požadovaný počet dvadsať tisíc veriacich.

Štát stanovením registračného cenzu diskriminuje občanov hlásiacich sa k náboženskému vyznaniu doposiaľ na území Slovenskej republiky neregistrovanej cirkvi a náboženskej spoločnosti, lebo v porovnaní s inými veriacimi, nemôžu v plnom rozsahu svoje náboženstvo realizovať, a to len z dôvodu jeho veľkosti.

Slovenská republika je podľa čl. 1 ústavy právnym štátom. V právnom štáte má ústava povahu základného prameňa práva, ktorý je nadradený voči všetkým ostatným

prameňom práva. Tento znak implikuje aj požiadavku, aby všetky právne predpisy a v nich obsiahnuté alebo odvodené právne normy, verejnoprávne aj súkromnoprávne, boli v súlade s ustanoveniami ústavy (II. ÚS 8/97).

Ak teda právna norma upravuje spoločenské vzťahy tak, že vytvára priestor pre obmedzenie slobody náboženského vyznania a viery, resp. zvýhodňuje občanov z dôvodu ich príslušnosti k určitému náboženstvu a viere, nezodpovedá takáto právna norma princípom právneho štátu.

Zákon č. 308/1991 Zb. v ustanoveniach § 4 ods. 4, § 11, § 12 písm. d) v spojení s ustanovením § 2 zákona č. 192/1992 Zb. bráni veriacim malých náboženstiev slobodnému uplatneniu svojho náboženského vyznania tak, ako im ho zaručuje ústava a dohovor, ktoré v príslušných článkoch predpokladajú možnosť obmedziť zákonom podmienky výkonu tohto práva, len ak ide o opatrenia nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na ochranu verejného poriadku, zdravia a mravnosti alebo práv a slobôd iných. Počet veriacich hlásiacich sa k rovnakému náboženstvu rozhodne tieto podmienky nespĺňa.

Ak podľa § 4 ods. 4, § 11, § 12 písm. d) zákona č. 308/1991 Zb. v spojení s § 2 zákona č. 192/1992 Zb. štát uznáva len registrované cirkvi a náboženské spoločnosti a súčasne početným cenzom obmedzuje právo občanov podať návrh na registráciu cirkvi a náboženskej spoločnosti, štát bezprostredne zasahuje do slobody náboženského vyznania a viery občanov, týchto občanov diskriminuje tým, že im realizáciu uvedenej slobody odníma a súčasne znevýhodňuje ich postavenie ako veriacich v spoločnosti.»

V závere sťažnosti navrhovateľ navrhol, aby ústavný súd uznal dôvody obsiahnuté v jeho návrhu a vyhlásil, že *„(...) ustanovenie § 4 ods. 4, § 11, § 12 písm. d) zákona č. 308/1991 Zb. a § 2 zákona č. 192/1992 Zb. nie je v súlade s článkom 1 ods. 1, s článkom 12 ods. 1 a 2, s článkom 24 ods. 1, 2, 3 a 4 ústavy a s článkom 9 dohovoru“*.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona o ústavnom súde návrh navrhovateľa predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí pléna a dospel k názoru, že návrh podala osoba oprávnená podľa čl. 130 ods. 1 písm. e) ústavy, resp. § 18 ods. 1 písm. e) zákona o ústavnom súde, spĺňa náležitosti ustanovené v § 20 a § 37 ods. 3 zákona o ústavnom súde,

nie je neprípustný a nie sú dané dôvody pre jeho odmietnutie podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

Preto ústavný súd rozhodol o prijatí návrhu na ďalšie konanie tak, ako to je uvedené vo výroku tohto uznesenia (§ 25 ods. 1 a 3 zákona o ústavnom súde).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 31. marca 2005